

BESLUT

2019-10-28

Dnr: 19/01665

SAKEN

Rapport, SVT1, 2019-05-10, kl. 19.30, inslag om vattenbrist i södra Spanien; fråga om saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Det strider inte mot kravet på saklighet.

INSLAGET

I det så kallade löpet sa programledaren följande.

Stora delar av Spanien på väg att bli öken när klimatet förändras.

Inslaget påannonserades sedan enligt följande.

Ja, vi håller oss kvar i frågan om klimatet. För just nu så håller stora delar av Spanien på att bli öken på grund av klimatförändringarna, och utvecklingen snabbas på av dem som odlar den frukt och de bär som vi sedan köper här hemma i Sverige.

Bakom programledaren syntes en bildskärm med texten "Klimat EU Val". Samtidigt som inslaget påannonserades visades en elektronisk skylt med texten "Spanien. Öknen breder ut sig" i förgrunden.

Inslaget inleddes med att en miljöaktivist visade reportern runt i ett naturområde. Aktivisten berättade att det i området fanns tusen illegala brunnar. Han visade reportern en brunn och berättade att den saknade tillstånd. Han sa sedan att rören från brunnen ledde till traktens fruktodlare, men att det ofta var svårt att spåra brunnarna till en odling eftersom rören kunde sträcka sig upp till sex kilometer.

Reportern lyfte sedan upp en handfull sand från marken och sa följande.

Med klimatförändringarna så håller faktiskt stora områden här i södra Spanien på att förvandlas till öken. Detta snabbas på inte minst av fruktodlarna som har blivit fler här och som kräver mycket vatten. De inplastade odlingarna som breder ut sig tar över landskapet och på flera platser ser man hur jorden försvinner.

Därefter samtalade reportern med en fruktodlare som berättade att bären han odlade exporterades bland annat till Sverige, Tyskland och Storbritannien. Reportern sa sedan följande.

Med EU-pengar har den här stora dagvattenbassängen byggts, men den kan inte försörja alla odlare i trakten.

Fruktodlaren berättade att vattnet inte räckte till och att det krävdes mer infrastruktur för att alla odlare skulle få vatten. Han sa att 60 till 70 procent av odlarna hade certifiering för sin frukt och att övriga odlare skulle få det genom ett uttag på 15 miljoner kubikmeter flodvatten. Reportern sa följande.

Så för att kunna stänga de olagliga brunnarna har myndigheterna godkänt att fruktodlarna får ta mer vatten från floden men alla har ännu inte byggt rören som behövs och saknar därför än så länge certifiering för sin frukt.

Därefter sa aktivisten att området hyste sex miljoner flyttfåglar och krävde vatten, men att vattnet stals för bevattning av odlingar. Reportern sa följande.

Men EU, både kommissionen och parlamentet, har kritiserat Spanien för att göra för lite för att stoppa en hotande vattenbrist i den här känsliga naturen. Och även konsumenter börjar bli medvetna.

Aktivisten berättade därefter att vissa mataffärer i Schweiz, Storbritannien och Tyskland hade börjat kräva garantier för att frukten de sålde odlades hållbart med avseende på vatten och mark.

ANMÄLNINGARNA

Anmälarna är kritiska till att det inledningsvis sades att klimatförändringar förvandlar stora delar av Spanien till öken och anför sammanfattningsvis följande.

I inslaget framhölls att illegala vattentäkter utgjorde en bidragande orsak till risken för ökenutbredning i området. Det framgick inte på vilket sätt klimatförändringar hade något med torkan i området att göra, inga källor presenterades och uppgiften var därför osaklig.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget stämmer överens med kravet på saklighet och anför huvudsakligen följande.

Reportaget handlade om hur fruktodlingarnas vattenuttag bidrar till ökenspridning i Spanien, precis som påannonsern utlovade. Förklaringen till hur detta samverkade redovisades i inslaget; det handlar om klimatförändringar tillsammans med mänsklig aktivitet. Detta beskrevs redan i inslagets början när det sades att fruktodlingarnas vattenanvändning bidrar till att snabba på förvandlingen av stora områden i södra Spanien till öken.

Kopplingen är vedertagen av forskare, Spaniens miljödepartement och EU. EU:s revisionsmyndighet (European Court of Auditors) har granskat unionens arbete med att bekämpa ökenspridning i Europa och hänvisar till forskning som har gjorts på området. Rapporten visar att mänsklig aktivitet och klimatförändringar, som exempelvis ökad medeltemperatur och torka, tillsammans kan orsaka ökenspridning.

Enligt spanska miljödepartementet har 18 procent av Spaniens landyta hög eller mycket hög risk att drabbas av ökenspridning. Departementet beskriver att hotet av ökenspridningen förvärras av klimatförändringarna och att de båda processerna samspelar. Vidare beskriver miljödepartementet några av orsakerna till ökenspridning (i svensk översättning) på följande sätt.

Tillfälligt ohållbart utnyttjande av underjordiska vattenresurser, kemisk förorening och salinisering av vattenlevande ämnen. Koncentration av ekonomisk aktivitet i kustområden till följd av stadsutveckling, industriell verksamhet, turism och bevattnat jordbruk, som utövar ett intensivt tryck på kustens naturresurser.

Det fanns tillräcklig faktabakgrund för inslaget och skäl till att beskriva ökenutbredning i södra Spanien som en samverkan av två olika faktorer: klimatförändringar och vattenproblematik. Formuleringen i påannonseringen av reportaget var därmed relevant.

SVT har i sitt yttrande lämnat källhänvisningar till de faktaunderlag som bolaget refererar till ovan.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (13 § andra stycket i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att SVT i ärendet har visat tillräckligt stöd för de uppgifter som presenterades i det så kallade löpet och i det efterföljande inslaget. Vad anmälarna anført medför därför inte att inslaget strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg och Gunnar Springfeldt efter föredragning av Tamara Mivelli.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Tamara Mivelli

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.